

назорат қилувчи органлар томонидан қонун ҳужжатлари талабларини бузган ҳолда сўзсиз (акцептсиз) тартибда ҳисобдан чиқарилган пул маблағларини бюджетдан қайтариш ҳақидаги низоларни ҳам иқтисодий судлар ваколатидан маъмурий судлар ваколатига ўтказиш таклиф этилади.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон Республикасининг иқтисодий процессуал ҳуқуқида тааллуқлилик институти босқичма-босқич ривожланиб бормоқда. Шу билан бирга, мазкур жараён доимий хусусиятга эга бўлиб, бундан кейин ҳам у ёки бу турдаги ишларни кўриб чиқиш ваколатини иқтисодий судларга бериш ёки улар ваколатидан чиқариш бўйича ислохотлар давом этаверади. Шундай экан, якка тартибдаги тадбиркорлар ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини ҳимоя қилишда тааллуқлилик институти янада такомиллаштириш ва ривожлантириш талаб этилади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси. – 1992. – №2. 86-модда.
2. Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси. – 1993. – №10. 371-модда.
3. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. – 2001. – №1, 2. 11-модда.
4. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. – 1997. – №9. 234-модда.
5. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2013. – №18. 233-модда.
6. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2014. – №20. 222-модда.
7. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2017. – №8. 109-модда.
8. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси. 2018й. 25 январь. 01.2018 й., 02/18/ИПК/0623-сон.
9. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – 2007. – №31, 32. 315-модда.

Н.В.Ғаниев,
ҳуқуқ магистри

ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯ ХИЗМАТЛАРИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ

Аннотация: мақолада телекоммуникация хизматларини ҳуқуқий тартибга солишнинг хусусиятлари таҳлил этилган. Муаллиф телекоммуникация соҳасининг кўп қирралилигидан келиб чиқиб, бу соҳада амалга оширилаётган хизматларни комплекс тартибга солиш мақсадга мувофиқлиги, телекоммуникация компаниялари фаолиятини юридик аудит қилиш лозимлиги борасида хулосаларга келган.

Калит сўзлар: телекоммуникация, телекоммуникация хизматлари, телекоммуникация компаниялари, телекоммуникация соҳаси, алоқа узатиш стандарти, рақамли алоқа.

Аннотация: в статье анализируются особенности правового регулирования телекоммуникационного обслуживания. Автор пришел к выводу о необходимости правового аудирования телекоммуникационных компаний, а также исходя из многогранности телекоммуникационной сферы, является целесообразным комплексное регулирование телекоммуникационного обслуживания.

Ключевые слова: телекоммуникация, телекоммуникационные услуги, телекоммуникационные компании, телекоммуникационная сфера, стандарт передачи связи, цифровая связь.

Annotation: the article analyzes the peculiarities of the legal regulation of telecommunications services. The author came to a conclusion that the need for legal auditing of telecommunications companies, and also based on the multifaceted nature of the telecommunications sphere, is an appropriate comprehensive regulation of telecommunications services.

Key words: telecommunications, telecommunications services, telecommunications companies, telecommunications, communication standard, digital communications

Бугунги кунда инсоният ҳаётини ва унинг ривожланишини ахборот алмашинувисиз тасаввур этиб бўлмайди. Чунки ахборот шахснинг кундалик эҳтиёжларини таъминлашдан тортиб, унинг ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларда фаолият олиб боришини ҳам таъминлаб турадиган, инсон фаолиятини йўналтирадиган ҳамда шахс сифатида ҳар томонлама ривожлантирадиган асосий манбалардан биридир. Зеро, кишининг шахс сифатида камоли ва ҳаётини фаолиятининг даражасини белгловчи мезонлардан бири унинг қанча миқдорда ва сифатдаги ахборотга эгаллиги билан боғлиқ бўлиб, бу вазиятда ахборот деганда, тақдим этилиши шаклидан қатъи назар, турли хилдаги маълумот (хабар)лар тушунилади. Шу боис ахборотни олиш, ундан фойдаланиш ва ўтказиш воситаларининг ўрни, ахборотни етказиш ва узатиш тизимини йўлга қўйиш ҳамда у билан боғлиқ муносабатларни ҳуқуқий тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятларини аниқлаш муҳимдир.

Илмий-техник ҳамжамият ривожининг асосий омиллари телеграф, телефон ва радионинг ихтиро этилиши билан боғлиқ саналади [3]. Телекоммуникацияни назарий жиҳатдан тушунишда

атоқли олим В.А.Котельников томонидан ишлаб чиқилган қаршиликлар ва тўқинликларга нисбатан барқарорлик фундаментал назарияси юксалиш босқичини бошлаб берди ва унинг вужудга келиши билан мақбул алоқа тизимларини қатъий назарий асосларида яратиш имконияти юзага келди [1, С.25].

Электралоқа воситалари тармоқлари бўйича ахборотни узокдаги масофага етказиш жараёнидаги асосий туртки ўтган асрнинг охири ва жорий асрнинг бошларида содир бўлди. GSM (General Service Mobile) – кўчма радиотелефон алоқаси тармоқлари орқали ахборотни узатиш (ҳозирги кунда келиб 3G ва 4G (LTE) стандартлари қўлланилмоқда ва оммавий ахборот воситаларида 5Gнинг яратилиши ва қўлланилиши хусусида фикрлар билдирилмоқда) стандартларни ишлаб чиқиш бошланди. Қайд этиладиган алоқа тармоқларида маълумотларни узатишнинг янги формати – GPON (General Passive Optical Network) стандартлаштирилди. Бундай технология қайд этиладиган симли алоқа тармоқларида ахборотни юқори тезликда узатиш имконини беради.

Бироқ инженерлик ғоялари ривожининг бугунги даражаси мамлакатимизда жорий асрнинг бошида шакллантирилган электралоқаси тармоқларининг макроиктисодий моделидан анча илгарилаб кетганини кўрсатади. Ҳозирда Ўзбекистонда рақамли телекоммуникацион тизимга ўтиш жараёнлари секин-асталик билан қўлланила бошлаган бўлсада, амалдаги электралоқа тизими симли тармоқларга асосланган. Айнан шу боис телекоммуникация соҳасини миллий – ҳуқуқий тартибга солиш телефон алоқаси хизматини атрофлича ифодалаш ва телефон тармоғига трафиклар учун рухсат бериш тартибини белгилашга қаратилган. Бундан фарқли равишда Европа Иттифоқи мамлакатлари “технологик бетарафлик”¹ принципини киритиш заруратини тушуниш йўлидан боришмоқда ва Европа Иттифоқида телекоммуникацияларни тартибга солишга оид ҳужжатлар тўплами қабул қилинди. Жумладан, телекоммуникация бозорини тартибга солишда энг муҳим жиҳатларни назарда тутиш ва рақобат ҳамда телекоммуникациялардан оддий фуқаролар фойдаланиш имкониятига эга бўлишлари учун фақат тартибга солиш доирасини белгилаш билан чекланилган [6, С.34].

Ижтимоий муносабатларнинг мураккабланиши ва технологик инновацияларнинг ривожланиши телекоммуникация соҳасини жамият ҳаётининг янги вужудга келаётган тизим сифатидаги роли ошишига сабаб бўлди. Ушбу соҳадаги технологияларнинг доимий ўзгариб бориши, бозордаги рақобат даражасининг юқорилиги, телекоммуникация муносабатларининг мураккаб тузилиши мазкур соҳани комплекс тартибга солиш заруратини асослантиради. Телекоммуникация компаниялари фаолияти корпоратив, шартнома ва меҳнат ҳуқуқи нормалари билан аъъанавий тартибга солиниши билан бирга, турли соҳаларга тааллуқли катта ҳажмдаги норматив

ҳужжатларнинг тартибга солиш таъсирида бўлади. Хусусан, телекоммуникация бозорида шаклланидиган муносабатларни шартли равишда учта йўналишга ажратиш мумкин: 1) инфратузилмаси ва тармоқни яратиш ва эксплуатация қилиш; 2) телекоммуникация хизматларини кўрсатиш; 3) давлат томонидан тартибга солиниши (лицензиялар ва назорат қилиш).

Телекоммуникация инфратузилмасини яратиш ва эксплуатация қилиш шаҳарсозлик ва фуқаролик кодексари ва улар асосида чиқариладиган қонунлар ва қонуности ҳужжатлари билан, шунингдек Ер ва уй-жой кодексининг айрим нормалари билан ҳамда алоқа тўғрисидаги қонунчилик билан тартибга солинади.

Телекоммуникация хизматларини кўрсатишда операторлар Ўзбекистон Республикасининг 1992 йил 13 январдаги 512-ХII-сон “Алоқа тўғрисида”ги, 1999 йил 20 августдаги 822-І-сон “Телекоммуникациялар тўғрисида”ги, 1997 йил 24 апрелдаги 400-І-сон “Ахборот олиш кафолатлари ва эркинлиги тўғрисида”ги, 1997 йил 26 декабрдаги 541-І-сон “Оммавий ахборот воситалари тўғрисида”ги қонунларга риоя қилишлари лозим. Зеро ушбу қонунларда ахборот соҳасидаги давлат хавфсизлиги, терроризмга қарши кураш, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлари, ахборотни олиш, ундан фойдаланиш ва тарқатиш эркинлиги тамойиллари ўз ифодасини топган ва ушбу ҳолатлар операторларнинг телекоммуникация хизматлари соҳасидаги фаолиятида қатъий амал қилишлари талаб этиладиган мезонлар саналади.

Маълумки, телекоммуникация хизматлари бозори эркин тadbиркорлик ва жамият ҳамда давлат манфаатлари тўқнашадиган майдон ҳам ҳисобланади. Бу ҳолат давлат томонидан тартибга солиш заруратини объектив жиҳатдан асослантиради, чунки бу ҳолатда тартибга солишнинг барча шакллари ўзини намоён қилади ва асосан қонуности ҳужжатлари билан тартибга солинади. Масалан, бундай тартибга солиш лицензиялаш, сертификация, чекланган ва назоратга олинган радиосатоталар ва рақамли ҳажмларга рухсат олиш, тармоқнинг тузилиши ва хизмат кўрсатиш қоидаларини белгилаш, тарифларни тартибга солиш каби масалалар. Жумладан, телекоммуникация тармоқлари қуйидаги қонуности ҳужжатлари тартибга солинади: «Ўзбекистон уяли ҳаракатдаги алоқа тармоқлари операторлари томонидан роуминг хизматини ташкил қилиш ва кўрсатиш тартиби тўғрисида»ги Низом (рўйхат рақами – № 968, 2000. 13 сентябрь), «Таксофон орқали телефон алоқа хизматларини кўрсатиш» Қоидалар (рўйхат рақами – № 2140, 2010. 6 сентябрь), «Умумий фойдаланиш телекоммуникация тармоғида телефон алоқаси хизматларини тақдим этиш» Қоидалари (рўйхат рақами – № 1323, 2004. 15 март), «Ўзбекистон Республикаси телевидение ва радиоэшиттириш дастурларини узатиш ҳамда тарқатиш хизматларини кўрсатиш тўғрисида»ги Низом (рўйхат рақами – № 1409, 2004. 15 сентябрь), «Маълумотларни узатиш тармоқлари, шу жумладан Интернет хизматларини кўрсатиш» Қоидалари (рўйхат рақами – № 1417, 2004. 5 октябрь), «Алоқа соҳасида ахборот-маълумот хизматларини кўрсатиш тўғрисида»ги Низом (рўйхат рақами – № 1412, 2004. 23 сентябрь), «Жамоат фойдаланиш жойларида интернет тармоғидан ахборот олиш имконини бериш тартиби тўғрисида»ги Низом (рўйхат рақами – № 1393, 2004. 30 июль), «Мобиль алоқа хизматларини кўрсатиш» Қоидалари (рўйхат

¹ “Технологик бетарафлик” деганда, телекоммуникацияларни ҳуқуқий тартибга солишни шундай ташкил этиш тушуниладики, бунда ҳуқуқий тартибга солишда электр алоқани телефон алоқаси тармоғи, маълумотларни узатиш тармоғи, алоқа хизматини кўрсатиш технологиясидан келиб чиқадиган бошқа тармоқларга ажратмаган ҳолда ва телекоммуникация тармоқларидан фойдаланиш имкониятини исталган шахсларга бир хил шартлар асосида тақдим этиш асосида минимум шартларини белгилаш тушунилади.

рақами – № 1900, 2009. 6 февраль) ва «Ўзбекистон Республикасида рақамли телевидение хизматларини кўрсатиш» Қоидалари (рўйхат рақами – № 2794, 2016. 7 июнь).

“Телекоммуникациялар тўғрисида”ги Қонуннинг 2-моддасига кўра, телекоммуникациялар - сигналлар, белгилар, матнлар, тасвирлар, товушлар ёки ахборотнинг бошқа турларини ўтказгичли, радио, оптик ёки бошқа электрмагнит тизимларидан фойдаланган ҳолда узатиш, қабул қилиш, қайта ишлаш ҳисобланса, телекоммуникациялар тармоғи - узатишларнинг бир ёки бир неча турини: телефон, телеграф, факсимиль турларини, маълумотлар узатиш ва ҳужжатли хабарларнинг бошқа турларини, телевизион ва радиоэшиттириш дастурларини трансляция қилишни таъминловчи телекоммуникация воситаларининг мажмуи саналади.

Телекоммуникация тармоқлари белгиланган мақсадига кўра умумий фойдаланишдаги, идоровий ва ажратилган телекоммуникациялар тармоқларига бўлинади.

Телекоммуникация хизматлари кўрсатишнинг ягона принциплари, уларни тақдим этиш ва ҳақ тўлашнинг тартиби асосида Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги барча юридик ва жисмоний шахсларга телекоммуникация хизматларини кўрсатиш учун мўлжалланган телекоммуникациялар тармоғи умумий фойдаланишдаги телекоммуникациялар тармоқларига киради. Умумий фойдаланишдаги телекоммуникациялар тармоғида телекоммуникация хизматлари кўрсатиш қоидалари телекоммуникациялар соҳасидаги махсус ваколатли орган томонидан белгиланади.

Мутахассисларнинг фикрича, телекоммуникация соҳасидаги ўзига хос ҳуқуқий режим ушбу соҳанинг комплекс тусдалигидан келиб чиқади. Зеро, телекоммуникация соҳасидаги хизматларни технологик жараёндан ажратиш мумкин бўлмайди. Шу боис телекоммуникация ҳуқуқининг комплекс туси телекоммуникацияларнинг замонавий ахборот ташувчилигидан ҳам келиб чиқади. Бундан ташқари, телекоммуникация соҳасини ҳуқуқий тартибга солишнинг комплекслиги ва алоҳида ҳуқуқий режими операторнинг функцияларнинг икки томонламалигини белгилайдики, бунда у дастлаб лицензия, телекоммуникация ресурсларни жойлаштиришга рухсат олиши, шундан сўнг тармоқни яратиши ва эксплуатацияга киритади ва ниҳоят тармоқни қўллаб-қувватлайди ва хизмат кўрсатади [2, С.12]. Т.Н.Скорикова ҳам телекоммуникация соҳасини ҳуқуқий тартибга солишнинг комплекс тусдалигини эътироф этиб, қуйидагиларни билдиради: телекоммуникация ҳуқуқи предметида технологик тизим сифатида барча телекоммуникация тармоқлари яратилиши, ишлаши ва бошқарилиши билан боғлиқ вужудга келадиган ижтимоий муносабатларни киритиш мумкин [5, С.97].

О.А.Кузнецова телекоммуникация хизматлари нуқтаи назаридан ушбу соҳанинг комплекслиги тусига урғу беради. Унинг фикрича, “телекоммуникация хизматлари” деганда, телекоммуникация тармоқлари (радио тизим, симли, оптик ва бошқа телекоммуникация тизимлари) бўйича телекоммуникация сигналларини қабул қилиш, қайта ишлаш ва узатишдан иборат ҳаракатларнинг ягона технологик комплекси тушунилади [4, С.9].

Фикримизча, телекоммуникация соҳасини ҳуқуқий тартибга солиш бир вақтнинг ўзида бир қатор ҳуқуқ соҳаларининг элементларини ўзида ифода этади ва улар таркибида маъмурий, фуқаролик ва тадбиркорлик ҳуқуқи элементлари устуворликка эга бўлади. Агар телекоммуникация фаолияти билан шуғулланиш учун лицензия ва тегишли рухсатномалар олиш маъмурий ва тадбиркорлик ҳуқуқи нормалари билан тартибга солинса, телекоммуникация хизматларини кўрсатиш, бу соҳада истеъмолчилар билан ишлаш қоидалари фуқаролик ва тадбиркорлик қонунчилиги томонидан белгиланади.

Телекоммуникация соҳасини ҳуқуқий тартибга солишда ваколатли давлат органи томонидан ушбу фаолиятни лицензиялаш муҳим ўрин тутди. Ҳозирда мамлакатимизда Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги алоқа ва ахборотлаштириш соҳасида давлат бошқаруви бўйича махсус ваколатли орган ҳисобланади. Ушбу орган томонидан телекоммуникациялар қуйидаги турларининг, яъни: маҳаллий тармоқлар; шаҳарлараро тармоқлар; халқаро тармоқлар; кўчма радиотелефоналоқа тармоқлари; маълумотлар узатиш тармоқлари; телерадиоэшиттиришларни тарқатиш (трансляция қилиш) тармоқлари лойиҳалаштирилиши, қурилиши, улардан фойдаланиш ва уларнинг хизматлар кўрсатиши лицензияланади.

Телекоммуникациялар соҳасида фаолиятни амалга оширишга лицензиялар намунавий (оддий) ёки яқка тартибдаги лицензиялар бўлиши мумкин. Намунавий (оддий) лицензиялар жумласига телекоммуникациялар соҳасида ягона шартлар ва талаблар асосида фаолиятни амалга оширишга чекланмаган доирадаги юридик шахсларга бериладиган лицензиялар киради. Яқка тартибдаги лицензиялар жумласига юридик шахсларга алоҳида талаблар ва шартлар асосида бериладиган, лицензиатларга фаолиятнинг мазкур турини амалга оширишда мутлақ ҳуқуқлар берувчи, миқдорий чекланган лицензиялар киради. Яқка тартибдаги лицензиялар аниқ шароитларга қараб миқдори, муддати, амал қилиш ҳудуди, фаолият объектига кўра чекланади. Бунда яқка тартибдаги лицензияларнинг амал қилиш муддати 5 йилдан кам бўлиши мумкин эмас.

Ушбу соҳа иштирокчиларида телекоммуникация инфратузилмасини расмийлаштириш жараёнларида қийинчиликлар юзага келади. Бунда амалиёт кўрсатишича, лозим даражадаги юридик расмийлаштириш масалаларини ҳал қилиш зарурати нафақат маҳаллий провайдерларда, балки йирик алоқа операторларида ҳам вужудга келади. Масалан, мобиль алоқасининг бир қатор операторлари белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилмаган сезиларли миқдордаги алоқа минораларига эгалар ва “тест” режимида фаолият юритадир.

Телекоммуникация инфратузилмасини ҳуқуқий тартибга солиш асосида махсус расмийлаштиришни ва ваколатли органдан рўйхатдан ўтишни талаб этадиган йўналишли кабил тизимлари ётади. Ушбу масалалар (дастлаб инфратузилмани ишга тушириш, шундан сўнг расмийлаштириш)нинг ҳал этилмаслиги жиддий муаммоларни ва кўплаб суд жараёнларига олиб келади. Шунингдек, ҳуқуқ эгасининг ускуналари ва тармоқларини турар жойларга ўрнатиш муаммолари ҳам мавжуд. Хусусан, телекоммуникация операторларини шаҳарсозлик объектларидан фойдаланишининг

чекланиши абонентларнинг ўз уйида провайдерларни танлаш имкониятини чеклайди, ахборот-телекоммуникация тармоқларини ноқонуний ўрнатиш ва улардан фойдаланишга олиб келади. Масалан, агар турар жойда яшовчиларнинг телекоммуникация хизматлари билан таъминлаш учун зарур бўлган инфратузилмалар турар жой қурилиши лойиҳасида назарда тутилган ва улушли қурилиш иштирокчилари томонидан молиялаштирилган бўлса, бундай мол-мулк шу жойда истиқомат қилувчиларнинг умумий улушли билан ҳисобланади. Яна бир вазиятда, яъни оператор компанияси ўзининг ускуналари қуриб битказилган уйда ўрнатиш тўғрисида қарор қилган вазиятда бу ҳолат қандай ечилиши билан боғлиқдир. Мазкур ҳолатда уй-жойни бошқарув компанияси ёки хусусий уй-жой мулкдорлари ширкати билан шартнома тузиш лозимдир. Бундай келишувлар ноқонуний деб топилиши ёки ҳужжат билан расмийлаштирилмаслиги ҳолатлари юзага келиши мумкин, бунинг оқибатида номаълум шахслар томонидан кабелларни узиш ёки кесиб ташлаш ҳолатлари юзага келади. Кўрсатиб ўтилган ҳолатлар телекоммуникация компанияларнинг инвестиция жозибадорлигига сезиларли таъсир кўрсатади, шунингдек ҳуқуқий ва молиявий таваккалчилик хавфини оширадики, бу ҳолат телекоммуникация соҳаси ривожланишига жиддий тўсиқ бўлиши мумкин.

Телекоммуникация хизматлари бозорида амалга оширилаётган бизнесни ҳуқуқий тартибга солишнинг мураккаблиги ва қонунчилик талабларига риоя этмаслик оқибати юзага келадиган номақбул хавфлар ушбу муаммоларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этишга тизимли ёндашувни талаб этади. Бунда бизнесни ҳуқуқий таъминлашга нисбатан методолик ёндашув талаб этилади ва унинг моҳиятида компанияларнинг ички ҳуқуқий хизматлари ва жалб этилган ресурсларга комплекс ёндашув ва йирик лойиҳаларни амалга оширишни мувофиқлаштириш ётади. Компаниялар фаолиятини юридик аудит қилиш бу борада қўйилган натижаларни бериши ҳамда телекоммуникация соҳасини ҳуқуқий тартибга солиш изчиллигини ошириши мумкин.

Адабиётлар рўйхати:

1. Быховский М.А. Круги памяти. Очерки истории развития радиосвязи и вещания в XX столетии. Из серии «История электросвязи и радиотехники», выпуск 1. —М.: Мобильные коммуникации, 2001. —С.24-25.
2. Волков Ю.В. О предмете и методе телекоммуникационного права // Современное право. 2005. —№4. —С.12.
3. История возникновения телефона и мобильной связи [Электронный ресурс]// Режим доступа к статье: <http://kpk-user.ru/articles/1207-istoriya-vozniknoveniya-telefona-i-mobilnoj.html> (
4. Кузнецова О.А. Гражданско-правовое регулирование договорных отношений в сфере телекоммуникационных услуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 2017. —С.9.
5. Скорикова Т.Н. Информационное и телекоммуникационное право в современном гражданском обороте // Вестник Томского государственного университета. 2008. —№ 307. —С.97.
6. Степанян А.Ж. Правовое регулирование телекоммуникаций в Европейском Союзе // Законы России: опыт, анализ, практика. 2013. —№2; Данилов Н.А. Цифровое равенство: опыт Австрии и Дании // Информационное право. 2012. —№4. —С.34.

Ш.А.Исмоилов,
ТДЮУ докторанти

МЕХНАТ ҲУҚУҚИДА ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ ВА МАХСУС ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ НАЗАРИЙ МАСАЛАЛАРИ

Аннотация: мазкур мақолада меҳнат ҳуқуқида дифференциация тушунчаси, унинг асослари ва чегаралари, таснифланиши ҳамда махсус ҳуқуқий тартибга солишнинг назарий масалалари ўрганилган.

Калит сўзлар: дифференциация, махсус ҳуқуқий тартибга солиш, айрим тоифадаги ходимлар, дискриминация.

Аннотация: в данной статье рассмотрены теоретические вопросы понятия дифференциации в трудовом праве, ее оснований и пределов, классификации и специального правового регулирования

Ключевые слова: дифференциация, специальное правовое регулирование, отдельные категории работников, дискриминация.

Annotation: This article reveals the theoretical issues of the concept of differentiation in labor law, its basis and limits, classification and special legal regulation.

Key words: differentiation, special legal regulation, individual categories of workers, discrimination.

Меҳнат ҳуқуқи фани меҳнат муносабатларини тартибга солишда умумийлик ва алоҳидалик муаммоларига, махсус нормаларни белгилаш асослари ва уларнинг асосланганлиги таҳлиliga алоҳида эътибор қаратган. Меҳнат ҳуқуқининг мустақил ҳуқуқ соҳаси сифатида вужудга келиши билан бир пайтда меҳнат муносабатларида бирлик ва дифференциацияланганлик ҳақидаги дастлабки қарашлар шаклланган. Меҳнат шартларининг бирлиги ва дифференциацияланганлиги муаммоси бугунги кунда ҳам меҳнат ҳуқуқи фанида муҳим ўринни эгаллаб, илмий изланишларнинг объекти бўлиб келмоқда. Хусусан, ҳозирда меҳнат ҳуқуқида дифференциацияни ўрганишнинг долзарблиги куйидагилар омили билан билан белгиланади:

Биринчидан, миллий меҳнат ҳуқуқ назариясида айрим тоифадаги ходимлар меҳнатини ҳуқуқий тартибга солиш хусусиятларини белгилашнинг назарий асослари кучсиз ишлаб чиқилган. Хусусан, меҳнат ҳуқуқида дифференциация тушунчаси, унинг асослари ва чегаралари, дифференциациянинг таснифланиши, субъектга оид дифференциация, объектив дифференциация, соҳавий дифференциация, меҳнат ҳуқуқининг услуги сифатида бирлик ва дифференциациянинг намоён бўлиши, айрим тоифадаги ходимлар доираси ва улар меҳнатини тартибга солишнинг хусусиятларини белгилаш каби бир қатор муаммоларни назарий жиҳатдан тадқиқ этиш эҳтиёжи мавжуд;

Иккинчидан, меҳнат ҳуқуқи соҳасида айрим тоифадаги ходимлар меҳнатини тартибга солишнинг хусусиятларини белгилашга қаратилган нормалар тақчиллиги ва ҳуқуқий бўшлиқлар мавжуд. Бугунги кунда ўттизга яқин айрим тоифадаги ходимларнинг меҳнатини ҳуқуқий тартибга солишга эҳтиёж мавжуд бўлишига қарамай, меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатлари орқали аёллар, ёшлар, ногиронлар, ишни